

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
โดยการคืนป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสักจังหวัดเพชรบูรณ์
Public Participation in Water Resource Management through
Reforestation to the Pasak Upstream Nature of Phetchabun

สุวัฒน์ อินทรประไพ *

Suwat Intarapapai

Received: February 8, 2020 Revised: February 28, 2020 Accepted: February 28, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้นำเสนอเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการคืนป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสักจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของเครือข่ายอนุรักษ์น้ำลุ่มน้ำป่าสัก 3) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการต้นน้ำลุ่มน้ำป่าสักโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) เพื่อศึกษาการปฏิบัติการจัดกิจกรรมคืนป่าสู่ธรรมชาติของชุมชนต้นน้ำตำบลท่าอิบุญ 5) เพื่อติดตามการบริหารจัดการต้นน้ำลุ่มน้ำป่าสักของชุมชนต้นน้ำป่าสักตำบลท่าอิบุญ กลุ่มตัวที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 383 คนได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มคือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำของตำบลท่าอิบุญ จำนวน 29 คน และ 60 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึกและประเด็นการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิธีเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสักด้านการบริหารจัดการตามการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลางโดยด้านการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก อยู่

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

ในระดับน้อยด้านระบบชลประทาน อยู่ในระดับน้อย ด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสัก อยู่ในระดับปานกลางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสัก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลางด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลางด้านการรับประโยชน์จากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลางด้านการประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลางการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านคืบป่าการคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรป่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านการคุ้มครองดูแล อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองดูแลและรักษาสัตว์ อยู่ในระดับมาก รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำประกอบด้วยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของชุมชนสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและป่าประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำควมมีการจัดตั้งเครือข่ายการจัดการน้ำเพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชน สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำของชุมชนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนและส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพแก่ประชาชน การปฏิบัติกิจกรรมคืบป่าสู่ธรรมชาติชุมชนต้นน้ำ พบว่า ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการ ร่วมกิจกรรมปลูกป่ามีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายและมีการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ส่วนการติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสัก พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ชุมชนได้รับความรู้สามารถพึ่งพาป่าและน้ำได้ชุมชนจัดตั้งเครือข่ายชุมชนคนรักน้ำรักป่าและแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินกิจกรรมของชุมชนและชุมชนเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมมีความตระหนักเห็นคุณค่าของน้ำและป่าการติดตามการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำป่าสักผลการวิจัย พบว่า ประชาชนได้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การรักษาหรืออนุรักษ์ทรัพยากรป่า ชุมชนได้รับความรู้สามารถพึ่งพาป่าและน้ำได้ ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์น้ำรักป่า เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาความต้องาร่วมกันได้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและความตระหนักเห็นคุณค่าของน้ำและป่า

คำสำคัญ (Keywords): การมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, การคืบป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่า

Abstract

This current study aimed to 1) discovery problems in water resource management in the Pasak basin, 2) determine water resource management of the Pasak Conservation Groups, 3) determine the public participation based Pasak upstream management, 4) examine activities of reforestation to the upstream nature of the villages in Tha Ibun sub-district, and 5) follow up the Pasak upstream management of the villages in Tha Ibun sub-district.

According to stratified sampling, the quantitative study gained the number of 383 as the samples from the people who live in Tha Ibun sub-district, Lomsak district, Phetchabun province. Meanwhile, the qualitative study purposively selected 29 of the stakeholders using water in live in Tha Ibun sub-district for interviews and another 60 for group discussion. In addition, the tools included a paper questionnaire, an in-depth interview, and a group discussion; the statistics used to analyze the data comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and descriptive analysis.

The results showed the problems in water resource management in the Pasak basin varied as follows: Interest management of water resource in the area leveled moderate; Supports from external agencies leveled low; Irrigation system leveled low; Public relations about the Pasak upstream management leveled moderate. Meanwhile, the public participation based Pasak upstream management varied the following the results: Participation in decision-making was moderate; Participation in water resource management operations was moderate; Beneficiary from water resource management was moderate; Evaluation on water resource management was moderate; Participation in reforestation and forest conservation leveled high; Forest protection was high; Participation in wild animal protection and treatment was high.

The model of the public participation based Pasak upstream management consisted of a board of water resource management from villages, arranging any forms of knowledge and understanding of water and forest resource management, making public relations to persuade people to join water resource management, inculcating the awareness of coexistence between humans and nature, establishing a community learning center of water resource management, cooperating state sector and private sector, and promoting optional careers to the areal people.

The implementation on the activities of reforestation to the upstream nature of the villages showed the villagers were enthusiastic about the reforestation activities, responsible to the assigned duties, and confident to exchange ideas and opinion. Meanwhile, the follow-up of the Pasak upstream management showed the villagers participated in water resource management, the communities realized and relied on forests and water more, the communities willingly established a network and its committees to operate activities, and the communities came across the matter of participation and the awareness of the value of water and forests.

The follow-ups to the Pasak upstream management and the upstream forest showed the people in the area had been trained on water resource management and forest conservation, they realized how to rely on forest and water resources and also put hands to establish the community network of forest and water lovers to offer solutions to common needs, for doing this a network management committee was set up, and finally the communities had seen the importance of participation and awareness of water and forest values.

Keywords: Water Resource Management, Reforestation to the Upstream Nature, Participation

บทนำ (Introduction)

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะขออันเชิญกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับเรื่องน้ำมีความว่า “หลักการสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภคน้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่นถ้ามีน้ำทุกคนอยู่ได้ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” รัชช สภาโสด ม.ป.ป.(30 มิถุนายน 2559) กระแสพระราชดำรัสที่อันเชิญมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในโลกมนุษย์ต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตอยู่และจากบทความของ UNESCO SOURCE No.84 November 1996 (พ.ศ.2539) เกี่ยวกับเรื่องน้ำ.. มีความว่า “โลกอีก 50 ปีข้างหน้าจะประสบปัญหาวิกฤตการณ์การขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรงสาเหตุเนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรโลกและขาดแคลนการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง” จากปัญหาดังกล่าวเราจำเป็นต้องทำการพัฒนาแหล่งน้ำให้ได้ผลและเป็นเรื่องความจำเป็นที่สำคัญที่สุดก่อนการพัฒนาใดๆ เนื่องจากว่าถ้าเราปราศจากน้ำเราก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้

ประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาน้ำแล้งเป็นประจำทุกปีซึ่งปัญหาน้ำแล้งที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอการกระจายของฝนไม่ทั่วถึงและความสามารถในการกักเก็บน้ำของดินต่ำซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อการเกษตรแหล่งกักเก็บน้ำแหล่งน้ำธรรมชาติและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรมภัยแล้งจึงส่งผลกระทบโดยตรงแก่ประชาชนที่ใช้น้ำทั้งอุปโภคและบริโภคและสร้างความเสียหายต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรเช่นพื้นดินขาดความชุ่มชื้นพืชขาดน้ำและชะงักการเจริญเติบโตผลผลิตที่ได้ลดลงและมีคุณภาพต่ำ ชูลิต วัชรสินธุ์ ม.ป.ป.(19 พฤศจิกายน 2558) สถานการณ์น้ำในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำทั้งภัยแล้งอุทกภัยและน้ำเสียบ่อยครั้งขึ้นและมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปีก่อให้เกิดความเสียหายและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งต้องอาศัยผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบดังนั้นจึงต้องแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบโดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มมูลค่าน้ำในการผลิตมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยภัยแล้งและคุณภาพน้ำในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรท้องที่ต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวเป็นประจําทุกปีนั้นทำให้ทรงทราบถึงสาเหตุแห่งความยากจนของราษฎรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการทำมาหากินในท้องถิ่นทุรกันดารหรือตามหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญว่าราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนามักประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำทั้งน้ำกินและน้ำใช้เพื่อการเกษตรจึงไม่สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรให้ได้ผลตามที่มุ่งหมายทำให้ราษฎรซึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลเหล่านั้นมีแต่ความยากจนและขาดแคลนอาหารสำหรับบริโภค

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ (19 พฤศจิกายน 2558) ด้วยเหตุนี้ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรตามหมู่บ้านต่างๆ ทุกครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงสอบถามข้อมูลจากกำนันผู้ใหญ่บ้านและราษฎรที่มาเฝ้าฯรับเสด็จถึงเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพสภาพการทำนาและการเพาะปลูกอย่างอื่นสภาพฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติในบริเวณนั้นมีเพียงพอใช้หรือขาดแคลนเป็นประการใดบ้างเพื่อประกอบพระราชดำริเมื่อทรงศึกษาข้อมูลจากราษฎรอย่างละเอียดแล้วถ้าปรากฏว่าสภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำธรรมชาติของบริเวณหมู่บ้านและตำบลใดพอมิ่วทางก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่เหมาะสมขึ้นได้ก็จะพระราชทานแนวพระราชดำริกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้นำไปพิจารณาความเหมาะสมก่อนวางโครงการในชั้นรายละเอียดและดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ จนถึงการก่อสร้างต่อไป

จังหวัดเพชรบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายชนิดดังนี้แหล่งน้ำธรรมชาติประกอบด้วยแม่น้ำป่าสักกลุ่มน้ำเชิญกลุ่มน้ำเข็ก ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสายต่างๆ ป่าไม้ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีเนื้อที่ 2,006.51 ไร่คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของพื้นที่จังหวัดเป็นป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 13 แห่งอุทยานแห่งชาติ 3 แห่งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่งเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 2 แห่งสวนรุกขชาติ 3 แห่งวนอุทยาน 1 แห่งสามารถจำแนกตามเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ได้แก่เขตเพื่อการอนุรักษ์คิดเป็นร้อยละ 58.59 ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดเขตเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจร้อยละ 28.67 และเขตพื้นที่เหมาะสมแก่การเกษตรร้อยละ 6.67 (20 กันยายน 2561) ปัจจุบันพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพที่เป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารต้นเขินเนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าของประชาชนจากการทำไร่เลื่อนลอยปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ 321 ล้านไร่ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าไม้คงเหลือ 102.1 ล้านไร่คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของประเทศซึ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้น้อยร้อยละ 40 ของประเทศหรือ 128.3 ล้านไร่ยังขาดพื้นที่ป่าไม้อยู่ 26.2 ล้านไร่โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่วิกฤตรุนแรงมีการบุกรุกอย่างรุนแรงและมีแนวโน้มการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้นซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้

เกิดอุทกภัยภัยแล้งและระบบนิเวศได้รับความเสียหายทำให้ประชาชนในพื้นที่เดือดร้อนเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2557 พลตรีบรรเจิดฉางปุนทองผู้บัญชาการกองกำลังรักษาความสงบเรียบร้อยกองพลทหารม้าที่ 1 เป็นประธานประชุมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้โดยมีหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม ณ ห้องประชุมบก.พล.ม.1 ค่ายพ่อขุนผาเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ภาครัฐได้ทำการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่าและทวงคืนผืนป่าจากผู้บุกรุกครอบครองให้ได้ตามเป้าหมายกำหนดไว้ฟื้นฟูสภาพป่าให้มีสภาพที่สมบูรณ์และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมซึ่งขณะนี้จังหวัดเพชรบูรณ์ได้เร่งดำเนินการปราบปรามตามคำสั่ง คสช.. โดยดำเนินการจับกุมผู้บุกรุกป่าครอบครองหรือมีเจตนาจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติไว้จะดำเนินการลงโทษตามกฎหมายอย่างเด็ดขาดโดยทันทีสำนักข่าวประชาสัมพันธ์จังหวัดเพชรบูรณ์

จากสภาพปัญหาดังกล่าวพบว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากประชาชนมีความยากจนการขาดที่ดินทำกินของประชากรการขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่บางส่วนได้อาศัยที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นที่ทำกินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์การขาดอาชีพและรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพรวมทั้งการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเพื่อยังประโยชน์ระยะยาวและอย่างยั่งยืน จันทนา อินทปัญญารวิวรรณ เทนอิสสระ ณัฐธชัย นุชชม เมษายน 2553 วนอุทยานนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาการจัดการน้ำจึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าให้ธรรมชาติในพื้นที่ป่าสงวนป่าทั่วไปเพื่อการแก้ไขที่สาเหตุภัยแล้งภัยน้ำท่วมกล่าวคือทำอะไรจึงจะให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของต้นน้ำป่าสักมีความสมดุลรวมทั้งลุ่มน้ำป่าสักและลำธารห้วยคลองต่างๆ ที่มีสภาพเสื่อมโทรมต้องจัดการแก้ไขปัญหาโดยให้มีการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปจึงจำเป็นสร้างรูปแบบมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสถาบันการศึกษาวัดในพระพุทธศาสนาและราษฎรในพื้นที่เพื่อกำหนดรูปแบบวิธีการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสักซึ่งเสมือนเป็นสายเลือดเลี้ยงชีพของประชาชนจังหวัดเพชรบูรณ์รวมทั้งการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากรและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำป่าต้นน้ำป่าสัก
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของเครือข่ายอนุรักษ์ต้นน้ำป่าสัก
3. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสักโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. เพื่อศึกษาการปฏิบัติการจัดกิจกรรมคืนป่าสู่ธรรมชาติของชุมชนต้นน้ำตำบลท่าอิบุญ
5. เพื่อติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสักของชุมชนต้นน้ำป่าสักตำบลท่าอิบุญ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 7,265 คน (<http://tha-ibun.org/> เข้าถึงเมื่อ วันที่ 18 มกราคม 2562) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 383 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (สุจินต์ ธรรมชาติ, 2549: 48) ดังนั้น ตัวอย่างที่ได้สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจึงได้กลุ่มตัวอย่าง 383 คน ตัวอย่าง จากจำนวนประชาชนที่อาศัยชุมชนตำบลท่าอิบุญ รูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) (สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์, 2546: 129-130) โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ IOC ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป หากมีค่าต่ำกว่า 0.60 ก็ถือว่าใช้ไม่ได้ หากค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา Alpha Coefficient (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990: 204) สำหรับแบบสอบถามที่ทดลองใช้กับประชากรกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้รับคืนจำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .9777

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยวิธีเจาะจง โดยเจาะจงเลือกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำของตำบลท่าอิบุญ จำนวน 29 คน ขึ้นจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ได้แก่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น เครือข่าย ชม คนรักน้ำรักป่า ประชาชนผู้ใช้น้ำ ผู้นำชุมชน พัฒนาการตำบล

การรสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยวิธีเจาะจง โดยเจาะจงเลือกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำของตำบลท่าอิบุญ โดยการ จัดทำ การรสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน ได้แก่ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น เครือข่ายชม คนรักน้ำรักป่า ประชาชนผู้ใช้น้ำ ผู้นำชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ศึกษาการปฏิบัติกิจกรรมการคั้นน้ำของชุมชนต้นน้ำตำบลท่าอิบุญและติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสัก เพื่อให้ทราบถึงผลการปฏิบัติกิจกรรมการคั้นน้ำสู่ธรรมชาติต้นน้ำและติดตาม การบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสักผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลกับประชาชนในกิจกรรมการคั้นน้ำและติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสัก การปฏิบัติกิจกรรมการคั้นน้ำสู่ธรรมชาติต้นน้ำ ประชากรคือ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลท่าอิบุญ จำนวน 7,265 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลท่าอิบุญที่เข้าร่วมกิจกรรมคั้นน้ำสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสัก จำนวน 60 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

ประชาชนในตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือเพศชาย 208 คน คิดเป็นร้อยละ 45.03 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปีจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ คือ ประถมศึกษา จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 รายได้ ส่วนใหญ่ คือ 5,001-10,000 บาท จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 42.06 อาชีพ ส่วนใหญ่ คือ อาชีพทำนาทำสวนทำไร่ จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 18 ปี

ผลการศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสัก ผลการวิจัย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.402 โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.488 รองลงมาคือการได้มีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อยู่ใน

ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์หรือหาหรือมาตรการบริหารจัดการน้ำของชุมชนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ยที่ 3.344

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.391 โดยได้เข้าฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.477 รองลงมาคือได้ประสานงานกับหน่วยงานรัฐเพื่อขอรับการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยที่ 3.446 ด้านการรับผลประโยชน์จากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.483 โดยการใช้ตัวอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.493 รองลงมาคือ การใช้ตัวอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยที่ 3.485 และการใช้น้ำตามความต้องการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.470 ด้านการประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.769 โดยการพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 4.362 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีค่าเฉลี่ยที่ 4.253 และการมีส่วนร่วมในการรับทราบผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.347 ด้านการคืบป่าการคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนทำอัญมณด้านการคืบป่า ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.202 โดยการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์เชิญชวนคนอื่นปลูกต้นไม้ในพื้นที่ของชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยที่ 4.412 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าในพื้นที่สาธารณะของชุมชน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.326 และการมีส่วนร่วมในการคืบป่าสู่ธรรมชาติของชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.921 ด้านการคืบป่าการคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนทำอัญมณด้านการคุ้มครองดูแล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.902 โดยการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพยากรป่าไม้โดยมีการจุดไฟเพื่อล่าสัตว์เป็นเหตุให้เกิดไฟป่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยที่ 4.148 รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ทำให้รับรู้ถึงปัญหา การอนุรักษ์พลังงานสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นทำให้ท่านรู้สึกต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยที่ 3.898 และการมีส่วนร่วมโดยไม่ได้เก็บหรือทำด้วยประการใดๆ มีการตัดไม้มาใช้สอยในครัวเรือนให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.791 ด้านการคุ้มครองดูแลและรักษาสัตว์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.939โดย การมีส่วนร่วมโดยมิได้ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน คน สัตว์ รณรงคให้มีการรักษสัตว์ป่าของชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่

4.182 รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองดูแลรักษาโดยมิได้เข้าไปดำเนินการใดๆ ในการหาผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดที่ 4.060 และการมีส่วนร่วมโดยมิได้นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไปวันแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่ชุมชนอนุญาตมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.783

ผลสัมภาษณ์เชิงลึก

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการวิจัย
โดยสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำน้อยเนื่องจากการขาดความตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำ รวมทั้งขาดงบประมาณสนับสนุนซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสรุปได้ ดังนี้ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่า ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชน สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพแก่ประชาชน

ผลการปฏิบัติกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนต้นน้ำป่าสักตำบลท่าอิบุญ พบว่า ในขณะที่ชาวบ้านมาร่วมดำเนินการกิจกรรมปลูกคืนป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสักชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ร่วมกิจกรรมปลูกป่า ทั้งนี้ ก่อนมาร่วมกิจกรรมได้รับความรู้จากวิทยากรและผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรับผิดชอบต่อการงานที่ได้รับมอบหมาย ครั้นนี้ ก่อนที่จะดำเนินการกิจกรรมผู้นำชุมชนได้ชี้แจงและมอบหมายหน้าที่ให้แก่ทุกคนรับผิดชอบพร้อมกับตอบคำถามเรื่องความสำคัญของการปลูกป่าประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในที่ปฏิบัติกิจกรรมทำให้มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมปลูกป่าคืนป่าสู่ธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

การติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสัก ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนได้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การรักษาหรืออนุรักษ์ทรัพยากรป่า ชุมชนได้รับความรู้สามารถพึ่งพาป่าและน้ำได้ ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์รักษาป่า เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาความต้องการร่วมกันได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่ายของชุมชน ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและตระหนักเห็นคุณค่าของน้ำและป่า

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการคืนป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสักจังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้นน้ำป่าสัก จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการบริหารจัดการตามการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในพื้นที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่ว่า การมีส่วนร่วมจะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการสื่อสาร 2 ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับข้อมูลไม่ถูกต้องและครบถ้วนหรือสื่อสารได้ไม่ดีพอก็จะไม่เข้าใจดีพอว่าโครงการจะทำให้เกิดผลดี ผลเสียอย่างไร อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับโครงการ (โกวิทย์ พวงงาม 2553 : 349) และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การที่รับข้อมูลข่าวสารถูกต้องชัดเจน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เช่น การพัฒนาความคิด การให้ความรู้ การได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือไม่ทำกิจกรรมสอดคล้องกับ พิเศษ เสนาวงษ์ และคณะ (2547) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมรักษ์ กิ่งรุ่งเพชร (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวสมุทรสงครามในการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง จากการศึกษาพบว่า ประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้เพราะส่วนราชการดำเนินการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจ และรู้ถึงข้อดีข้อเสียของการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองอย่างจริงจัง เนื่องจากต้องทำมาหากิน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสน่ห์ ใจสิทธิ์ (2556 : 112) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชุมชนในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่แตง แนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ควรมีการประชาสัมพันธ์และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาป่าชุมชนให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญการดูแลพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมในชุมชนเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกันเพื่อไปสู่การปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่า โดยจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำแผนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยจัดการต้นน้ำ ให้ชุมชนศึกษากระบวนการและบทบาทดำเนินกิจกรรมกลุ่มในการอนุรักษ์ป่าชุมชน การส่งเสริมการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ป่า ให้ชุมชนมี

ส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินงานและติดตามประเมินผลการทำงานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ผดุงตามฤดูกาล มีของป่าตลอดปี

ด้านการค้ำปการคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนทำอัญญด้านการค้ำปการผลกรวิจัย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานาทัศน์ของนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ อติสรณ์ กองเพ็ญพูน (2543 : 5) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อให้เกิดประโยชน์กับมวลมนุษยมากที่สุด ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการจัดการ การป้องกัน การบำรุงรักษา และการเผยแพร่ความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ โสมศรี มหุทธราฤทธิไกร (2538 : 52-101) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือบริเวณที่เป็นป่าอยู่แล้ว ก็พยายามรักษาให้คงสภาพเป็นป่าต่อไป การบำรุงรักษาป่าไม้ มีสภาพเป็นป่าอยู่ตลอดไปทำได้โดยการกำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และวนอุทยานออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้โดยตรง เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้นเร่งสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของชาติ เพื่อให้มีการใช้ที่ดินป่าไม้ตรงตามสมรรถนะของที่ดินเพิ่มงบประมาณ กำลังคน และควบคุมให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เพื่อให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพการป้องกันไฟป่า โดยจัดเจ้าหน้าที่ดูแลสอดส่องทำแนวกันไฟ และจัดเตรียมอุปกรณ์ในการดับไฟป่าบริเวณป่าที่ถูกทำลายไปแล้วก็พยายามแปรสภาพให้กลับคืนเป็นป่าอีก ทำได้โดย การปลูกป่า การลดความต้องการใช้ไม้จากแหล่งภายในประเทศ การให้การศึกษาแก่นักเรียนเพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับป่าไม้อย่างถูกต้อง การให้การประชาสัมพันธ์โดยทางวิทยุ ป้ายโฆษณา เอกสารสิ่งพิมพ์ การจัดอบรม และการประกวดคำขวัญเกี่ยวกับป่าไม้ สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ ตียมนโนปกรณ์ (2531) กล่าวว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องมาจากป่าไม้อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมาย เป็นแหล่งเกื้อกูลรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอื่นๆ ให้คงอยู่ถาวร โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับธรรมชาติดิน น้ำ และสัตว์ป่า นอกจากนี้แล้ว ป่าไม้ยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะอาจที่จะสูญสิ้นไปได้ (Exhaustible) และสามารถปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้กลับคืนใหม่ได้ (Replaceable) ตลอดจนสามารถออกเฌมมีผลผลิตอย่างไม่รู้จักหมดสิ้น (Sustained Yield) ถ้ามีการอนุรักษ์และมีการจัดการใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างถูกต้องและเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กรกฎ ทองชะโชค (2550 : 11) ได้วิจัยเรื่อง

“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจ คือ มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกกันอย่างใกล้ชิดแบบแนบราเป็นกันเอง ส่งผลให้การบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนูมีประสิทธิภาพ ได้รับรางวัลพระราชทาน ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต จากการวิจัยประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าไม้ เปิดโอกาสให้ทุกคนใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้นำเน้นย้ำคุณค่าของป่าไม้ โดยใช้วัดและโรงเรียนในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช สิทธิกิจโยธิน (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน กรณีศึกษา ตำบลคลองโคกน อำเภอมือ จังหวัดสมุทรสงครามพบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน การจัดการมีส่วนร่วม 3 ด้าน คือ ด้านร่วมแสดงความคิดเห็น ด้านร่วมทำโครงการและด้านร่วมปฏิบัติตามโครงการและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน

ด้านการคุ้มครองดูแลและรักษาสัตว์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ วิชัย เทียนน้อย (2542: 174) กล่าวว่า การจัดการสัตว์ป่าเป็นงานหนัก ต้องอาศัยงบประมาณ กำลังคน และความร่วมมือของทุกฝ่าย จึงจะสามารถประสบความสำเร็จตามที่กองอนุรักษ์สัตว์ป่าได้คาดหวังไว้แต่ตามสภาพความเป็นจริงแล้วไม่ว่าอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็ตาม ซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล แต่เจ้าหน้าที่เพียงไม่กี่ท่าน จึงเปิดโอกาสให้พรานชาวบ้านและพรานบรรดาศักดิ์จากในเมืองลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ป่าอยู่เสมอ กรอบกับกฎหมายที่กำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการลักลอบล่าสัตว์ไม่รุนแรง จึงทำให้การลักลอบสัตว์ป่ายังคงดำเนินต่อไป ถ้าหากปล่อยไว้ สัตว์ป่ายังถูกทำลายต่อไปอย่างที่เป็นอยู่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์ป่าของประเทศไทยจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อถึงเวลานั้นสัตว์ป่าหลายชนิดคงจะเหลือไว้แต่ซากหรือรูปให้เยาวชนรุ่นหลังได้ชื่นชมต่อไปอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี หนูทอง (2523: 1) ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีพื้นที่ไม่กว้างใหญ่ไพศาลนัก แต่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายหลายชนิดที่อำนวยผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประชาชนในประเทศและความมั่งคั่งของชาติ จากพื้นที่ดินของประเทศนี้ได้จำแนกออกเป็นที่ดินเพื่อการเกษตร ป่าไม้ เมืองที่อยู่อาศัย และที่สาธารณะอื่นๆ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรใน

ประเทศทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดถูกนำไปใช้ให้หมดไปเป็นอันมาก ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งที่ถูกทำลายให้ลดจำนวนน้อยลงเพื่อนำที่ดินไปใช้ในการเกษตรกรรม สัตว์ป่าซึ่งมีการเกี่ยวข้องกับป่าไม้และชีวิตมนุษย์ก็ได้ถูกทำลายไปเป็นอันมากจนบางชนิดได้สูญพันธุ์ไป บางชนิดก็หาได้ยากใกล้จะสูญพันธุ์ และบางชนิดก็ลดจำนวนน้อยลง ฉะนั้นสัตว์ป่าจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ รัฐบาลจึงได้กำหนดมาตรการการอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้โดยการจัดตั้งพื้นที่ดินสำหรับสัตว์ป่า เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย และมีโอกาสขยายพันธุ์ตามธรรมชาติเพิ่มจำนวนมากขึ้น พื้นที่ดินดังกล่าวคือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และแหล่งสงวนอื่นๆ ซึ่งรวมเนื้อที่แล้วประมาณ 13,931,596 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 4.29 ของเนื้อที่ประเทศ และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติสัตว์ป่านี้มีแนวโน้มว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าจะเพิ่มมากขึ้นต่อไปอีก

3) รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของชุมชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและป่า ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำ ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการจัดการน้ำเพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชน สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำของชุมชน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับนานาทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ ปราโมทย์ ไหมกลัด (2525: 6) น้ำมีความจำเป็นทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ การอุปโภค บริโภค การประกอบอาหาร ชำระร่างกาย การเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ ในภาคอุตสาหกรรมต้องใช้น้ำในขบวนการผลิตโดยใช้ล้างของเสียหล่อเครื่องจักรและระบายความร้อน น้ำจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างมากและเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องรับรู้ ตระหนักและเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อวงจรการเกิดน้ำในระบบนิเวศธรรมชาติของป่าต้นน้ำ เป็นหน้าที่ของทุกคนและทุกภาคส่วนต้องช่วยกันปกป้อง ดูแลรักษา อนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้มีปริมาณและคุณภาพน้ำใสสะอาดไหลตลอดทั้งปี อีกทั้งในอนาคตจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาความเป็นอยู่ให้สูงขึ้นจำเป็นต้องใช้น้ำปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่ปริมาณน้ำ

มีจำนวนจำกัดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับ กานตพันธุ์ พิศาลสุขสกุล (2551: 1) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียของข้าราชการในเทศบาลนครของประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของข้าราชการในการจัดการน้ำเสียซึ่งเป็นนโยบายสาธารณะประเภทหนึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจัยที่ส่งผลในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติตามที่มีการนำเสนอทางวิชาการไว้ในหลายปัจจัย เช่น การติดตามการปฏิบัติงาน ความชัดเจนของนโยบาย งบประมาณ สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติ เป็นต้น แต่ผลการวิจัยได้แสดงลักษณะเฉพาะของการปฏิบัติงานในองค์กรเทศบาลนคร และลักษณะเฉพาะของการระบอบทัศน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบาย ลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการน้ำเสียได้รับอิทธิพลจากปัจจัยที่แตกต่างกับแนวคิดทางวิชาการที่มีการศึกษาไว้ และไม่สามารถนำแนวคิดทางวิชาการมาใช้ได้โดยประยุกต์ให้มีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน

4) ผลการปฏิบัติกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนต้นน้ำป่าสัก พบว่า ในขณะที่ชาวบ้านมาร่วมดำเนินกิจกรรมปลูกต้นไม้ป่าสู่ธรรมชาติต้นน้ำป่าสักชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ร่วมกิจกรรมปลูกป่า ทั้งนี้ ก่อนมาร่วมกิจกรรมได้รับความรู้จากวิทยากรและผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงานที่ได้รับมอบหมาย ครั้งนี้ ก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมผู้นำชุมชนได้ชี้แจงและมอบหมายหน้าที่ให้แก่ทุกคนรับผิดชอบพร้อมกับตอกย้ำเรื่องความสำคัญของการปลูกป่าประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในที่ปฏิบัติกิจกรรมทำให้มีความรู้กิจกรรมปลูกป่าต้นไม้สู่ธรรมชาติยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2531) ป่าไม้ในแง่ของกฎหมาย หมายถึง “ที่ดิน รวมตลอดถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้ครอบครองตามกฎหมาย” ในทางนิเวศวิทยาป่า คือ “สังคมของพืชและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น” สัตว์ต่างๆ ซึ่งรวมทั้งนก แมลง สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และอื่นๆ ต่างก็อาศัยป่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย พืชและสัตว์ในป่าหลายชนิดเป็นแหล่งพันธุ์กรรมที่มีคุณค่าสำหรับการเพาะเลี้ยงในอนาคต ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523 : 6) กล่าวว่า ป่าไม้ หมายถึง พันธุ์ไม้ทุกชนิดที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีปริมาณต้นไม้หนาแน่นเพียงพอ มีพื้นที่กว้างขวางพอที่จะมีอิทธิพลต่อดินฟ้า

อากาศในท้องถิ่นนั้นๆ และสภาพทางนิเวศน์มีความแตกต่างจากพื้นที่ดินภายนอกโดยทั่วไป ดังนั้น เมื่อทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษยชาติ ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจึงควรที่จะตระหนักถึงความสำคัญและมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อไม่ให้ทรัพยากรอันมีค่าได้สูญไป จะได้ดำรงอยู่ตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช สิทธิกิจโยธิน (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน กรณีศึกษา ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามพบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนการจัดการมีส่วนร่วม 3 ด้าน คือ ด้านร่วมแสดงความคิดเห็น ด้านร่วมทำโครงการและด้านร่วมปฏิบัติตามโครงการและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน

5) การติดตามการบริหารจัดการน้ำต้นน้ำป่าสัก ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนได้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การรักษาหรืออนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชน ได้รับความรู้สามารถพึ่งพาป่าและน้ำ ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายชุมชนคนรักน้ำรักป่า เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาความต้องการร่วมกันได้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่ายชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและตระหนักเห็นคุณค่าของน้ำและป่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรกฎ ทองชะโชค (2550: 11) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจ คือ มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกกันอย่างใกล้ชิดแบบแนวราบเป็นกันเอง ส่งผลให้การบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนูมีประสิทธิภาพ ได้รับรางวัลพระราชทาน ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต จากการวิจัยประชาชนมีส่วนร่วมการบริหารจัดการป่าไม้ เปิดโอกาสให้ทุกคนใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้นำเน้นย้ำคุณค่าของป่าไม้ โดยใช้วัดและโรงเรียนในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรยุทธ หลิมตระกูล (2544 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน เกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน 2 ประการ ได้แก่ การต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ จากบุคคลภายนอก และความต้องการรักษาทรัพยากรป่าไม้ไว้ในชุมชนเพื่อสนองความต้องการเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคน้ำ

กระบวนการในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในช่วงแรกใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเคารพผู้อาวุโส และความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ต่อมาเมื่อมีการบุกรุกจากบุคคลภายนอก ได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการรักษาป่า โดยการจัดตั้งองค์กรชุมชนรักษาป่านำไปสู่ความเป็นประชาคมที่เข้มแข็งในที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานมี 3 ประการ ได้แก่ การมีผู้นำที่จริงจังและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การที่ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สูง และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง เนื่องจากในขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนของการวางแผนและการติดตามและประเมินผล มักจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้นำท้องถิ่น โดยประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนและการรับผลประโยชน์เท่านั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อาชีพหลัก ความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน รองลงมาได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนที่ดินทำกิน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง ผู้มีอายุมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีอายุน้อย ผู้มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมานานมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยมาไม่นาน ผู้ที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ผู้มีรายได้สูงมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีที่ดินทำกินมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีที่ดินทำกินน้อย ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่ามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่า ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนมาก่อนมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มมาก่อน ผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนน้อย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยการคืนป่าสู่ธรรมชาติ ต้นน้ำป่าสักจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีการกำหนดแนวทางการสร้างความตระหนัก ในการใช้ประโยชน์จากน้ำและป่า

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด กฎ กติกา แนวทางปฏิบัติกิจกรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำโดยชุมชนดำเนินการเอง

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรน้ำและทรัพยากรป่าต้นน้ำของชุมชน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรกฎ ทองชะโชค. (2550). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา”. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กานตพันธุ์ พิศาลสุขสกุล. (2551). การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียของข้าราชการในเทศบาลนครของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2546). อบต.ในกระบวนทัศน์ใหม่: พัฒนาสร้างเครือข่ายและเสริมความเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชนจำกัด.
- ชนากานต์ ไชยโตน. (2556). การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง จังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยพิษณุโลก : การแก้ไขปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง และคุณภาพน้ำแบบบูรณาการ.
- ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง. (2539). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.

- ทวี หนูทอง. (2540). **การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า**. ขอนแก่น : ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2551). **การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ไพฑูรย์ ดิยมนโปกรณ์. (2531). **ทรัพยากรป่าไม้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร.
- วิชัย เทียนน้อย. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2542.
- โสเมศรี มหฤทธาฤทธิไกร. (2538). “ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.